

1216

5a 59 899

7

M 26

M 26.

25

172 186

2626

R

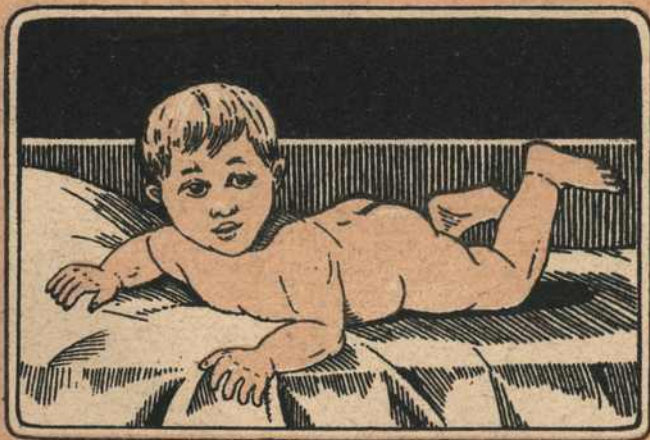
M 2626

№13 "Сялянская
БІБЛІАТЭКА" №13

156

ДОКТАР І. ЦВІКЕВІЧ

ГАДАВАНЬНЕ ГРУДНЫХ ДЗЯЦЕЙ

Выдавецтва „Белтрасдрук“
Менск 1924г.

М 2626

№ 2281.

2/3

6A

~~42.186~~
Б 2626

Б 59899

Бел. адзел

БА 59899 бр

№ 13 „СЯЛЯНСКАЯ БІБЛІАТЭКА“ № 13

Пралетарыі ўсіх краёў, злучайцеся!

Доктар Ів. ЦВІКЕВІЧ

ГАДАВАНЬНЕ
ГРУДНЫХ ДЗЯЦЕЙ

Б 59899

Б ~~42-186~~
2626

Бел. адзел
1994 г.

ВЫДАВЕЦТВА „БЕЛТРАЭСТДРУК“
МЭНСК, 1924

№ 13 "СРЯДНОНА ВІПІТАНА" № 13

Президенти Республіки Білорусь

Доктар І. ПРІВІКЕВІЧ

ТАДАВАНАРНЕ

ІАДНІХ ДЗІЕН

25.04.2009

Глаўліт № 2911. 1 дзярж. друк 3, № 50 друк у ліку 3000 экз.

МЕНСК 1974

Да маладых матан.

На правялікі жаль нашыя вясковыя дзяўчаты (дый гарадзкія таксама) збіраючыся ці выходзячы замуж надта мала думваюць аб тым, як яны будуць гадаваць сваіх дзяцей. І была-б яшчэ невялікая бяда, калі-б яны мала думалі, але затое ведалі-б па гэтай справе што-небудзь. Але якраз маладыя жанчыны і ня ведаюць нічога аб кармленьні грудных дзяцей і аб даглядзе за імі і да таго яшчэ і ня думваюць аб гэтым.

А справа — важная, справа — вялікая, бо ідзе аб тым, як выкарміць і выгадаваць чалавека.

Калі спытацца ў дарослых вясковых дзяўчат як, прыкладам, карміць і гадаваць дамовую жывёлу, то рэдка каторая з іх мала ведае аб гэтым. Бадай што кожная з іх ведае колькі разоў у дзень трэба карміць і даць кароў, коняў, свіньней. Ведае што ядуць коні, а што — быдла, ведае які корм пажыўнейшы для тае ці іншае жывёлы, а

які корм — шкодны. Ведае яна, як даглядаць курэй і пісклянят, як хадзіць каля цяляці і г. д.

Гэтыя-ж самыя дарослыя дзяўчаты амаль што нічога ня ведаюць аб тым, што тычыцца кармленьня і дагляду іх будучых уласных дзяцей. Яны *нічога* ня ведаюць аб тым, як трэба даглядаць за пупком новароджанага дзіцяці. *Нічога* ня ведаюць аб тым, колькі разоў у дзень трэба карміць дзіцё на першым месяцы яго жыцьця, колькі разоў — на чацьвертым, колькі разоў — пасля шостага месяца. *Нічога* ня ведаюць аб тым, да якога месяца нельга дзіцё насіць на руках. Ня ведаюць на якім месяцы дзіцё пачынае само сядзець. Ня ведаюць на якім месяцы вырастаюць у дзіцяці першыя зубочкі. Ня ведаюць колькі разоў у дзень грудное дзіцё каліцца і мочыцца. І ўжо напэўна ня ведаюць, як трэба ўскармліваць грудных дзяцей адным кароўім малаком: колькі дадаваць да кароўяга малака вады і цукру і ў якой колькасьці даваць малако на адзін раз у першым месяцы, другім, пятым і г. далей.

Ведаць-жа ўсё гэта абавязкова трэба, бо ад таго — ведае маці ці ня ведае — залежыць здароўе і нават жыцьцё яе дзіцяці.

Грудныя дзеці надта часта хварэюць жыватком і часта паміраюць. А хваробы

гэтыя залежаць ад няўменьня карміць і няўменьня добра даглядаць грудных дзяцей.

У нас на Беларусі палова ўсіх нарадзіўшыхся дзяцей не дажывае да году. Паміраюць яны, галоўным чынам, ад жыватовых хваробаў, ад кепскага кармленьня і ад кепскага дагляду.

Трэба-ж, урэшце, нашым жанчынам зразумець, што бяз ведаў нічога нельга пачынаць рабіць, а тым болей нельга пачынаць гадаваньне чалавека.

Некалькі слоў аб родах.

У апошні месяц цяжарнасьці жанчына, якая хоча, каб роды прайшлі добра, павінна абавязкова пабываць у акушэркі (ці доктара) і параіцца з ёю. Трэба гэта зрабіць ось чаму.

Здараецца, што ў некаторых жанчын родавы праход, праз які павінна прайсьці дзіця, занадта вузкі, або няправільны, і роды ня могуць адбыцца: ня гледзячы на страшэнныя й даўгія цярпеньня ражэніцы, ня гледзячы на ўсе стараньні вясковых бабак і розных знахарак— дзіце ня выходзіць і, урэшце, дзіце і маці паміраюць. Асабліва гэта трэба памятаць жанчынам малога ўзросту, гарбатым, косабокім або маючым крывыя ногі і наогул хваравітым, бо ў іх часцей бываюць цяжкія роды.

Акушэрка (ці доктар) агледзіць цяжарную, вымерыць у яе родавы праход, збадаець яе агульнае здароўе і наперад скажа—будуць роды лёгкія ці будуць балючыя і небасьпечныя. Гэта трэба ведаць, каб заўчас паклікаць акушэрку ці доктара. Але нават і тагды, калі акушэрка агледзіўшы цяжарную, упэўніць яе, што роды пройдуць добра, усё-ж-ткі *лепш на кожныя роды запрашаць акушэрку*. Перш за ўсё—гэта вельмі добра ўплывае на ражэніцу, якая спакайней пераносіць болі і не баіцца памерці (а ражэніцы-пярвосьцінкі заўсёды думваюць аб сьмерці). Ражэніца ведае, што пры ёй знаходзіцца вучоная акушэрка, якая правядзе роды як належыцца. Калі трапіцца якая небасьпека—напрыклад дзіцё пачне выходзіць ручкай або ножкай і роды прыпыняцца, — акушэрка сама направіць справу або заўчас парайць паклікаць хутчэй доктара, які ўжо напэўна выратуе ражэніцу.

Простыя-ж, нявучоныя, напханія рознымі шкоднымі забабонамі, вясковыя бабкі-павітухі ў выпадку няправільных родаў замест таго, каб дапамагчы—пачынаюць мучыць ражэніцу: прымушаюць яе хадзіць па хаце, скакаць з лавы, нават падвешваюць яе за рукі да столі, моцна ціснуць кулакамі жывот і гэтым заўсягды толькі дарэшты пеуюць справу. Сваімі няўмелымі і акрут-

ными способами дапамогі бабкі ці даводзяць ражэніцу і дзіцянё да сьмерці ці, спалохаўшысь сваёй няўдачы, раюць паслаць за доктарам, калі ўжо ўсё сапсавана, калі ўжо і доктар не паправіць.

Дзеля гэтага і сама цяжарная і асабліва яе муж і яе крэйныя павінны заўчас парупіцца аб тым, каб к моманту родаў запрасіць акушэрку.

Вясковыя бабкі і знахаркі небасьпечны яшчэ от чаму. Самыя роды пройдуць добра, але пасля раптам у парадзіхі пачынаецца радзінная гарачка, якую выклікалі бабкі дапамагаючы ражэніцы. Яны лазілі ў родавы праход ражэніцы бруднымі рукамі і занеслі туды разам з брудам сваіх рук заразу. Ад заразы пачынаецца гарачка, якая надта небасьпечна і ад якой парадзіхі часта паміраюць. Калі цяжарная здарова і да часу данасіла дзіцянё, то роды звычайна адбываюцца самі сабой, без жаднае дапамогі. Акушэрка толькі прыймае дзіцё, перавязвае і абцінае пупавіну.

Перад самымі родамі, калі зьявляцца першыя болі ў сьпіне й унізе жывата*) ражэ-

*) Жанчыны, цяжарныя першы раз, адчуваюць часам такія самыя болі толькі лёгкія — за тыдзень або за два тыдні да родаў. Болі-ж родавыя адрозніваюцца ад іншых тым, што зьяўляюцца раптоўна і ня цягнуцца, але час ад часу перарываюцца, сьціхаюць, а потым ізноў прыступаюць з яшчэ большай сілай, і чым далей, тым усё мацней і даўжэй цягнуцца кожны прыступ.

ніцу трэба палажыць у чыста прыбранае ложка і ў чыстым пакоі, асобна ад іншых, а калі няма асобнага пакою, дык трэба аддзяліць для ражэніцы чысьцейшы і сьвятлейшы куток у хаце і туды паставіць ложка для яе. Хату на час родаў трэба прыбраць, асьвяжыць у ёй паветра і павыводзіць непатрэбных, лішніх людзей, асабліва ж дзяцей, каторых на ўвесь гэты час аддаць на дагляд к суседзям.

Вясковыя людзі, якія ня ведаюць, што ад бруду творацца хваробы, што *бруд для ражэніцы ёсьць самая сьмяртэльная небасьпека*—ня рупяцца прыбраць ражэніцу ў чыстую кашулю і падаслаць на ложка чыстую посьцілку, але наадварот кладуць ражэніцу ці проста на голую салому ці падсьцілаюць пад ражэніцу самую брудную, закарэную старызну. Робіцца гэта нібы з гаспадарскай ашчэднасьці, якую трэба назваць бязглуздай скупасьцю. Вясковыя людзі думваюць, што калі старызна запэчкаецца крывёй, дык яе не шкада зусім выкінуць, а чыстую посьцілку прыдзецца мыць і мець з гэтым лішні клопат.

Ніколі ня трэба так меркаваць і так рабіць, бо ад брудных лахманоў і бруднае кашулі ў парадзіхі часьцей усяго бываець радзінная гарачка, ад якое, нават, дактары

ня
ва
бь
бя
бр
пр
ра
а
па
чи
ни
за
у
чи
ви
ц
д
х
у
р
н
б
ц
а
и

ня могуць выратаваць. Няма чаго шкадаваць чыстае бялізны для ражэніцы, бо роды бываюць раз у год, а запэцканая крывёй бялізна адмоецца. Калі-ж пасья родаў ад бруду ў парадзіхі пачнецца гарачка, то прыдзеца абавязкова пасылаць за доктарам і будзе ня менш клопату і выдаткаў, а самае важнае — ад гарачкі парадзіха можа памерці.

Пільнуйце каля ражэніцы найвялікую чыстату, не шкадуйце часьцей зьмяняць пад ёй посьцілку і на ёй кашулі, бо йначай заместа ўбачыць шчасьлівую маці з дзіцём, убачыце нябошчыкаў!

Вучоная акушэрка і найнільнейшая чыстата—ось два варункі, без якіх не павіны адбывацца роды.

Дагляд за новароджаным.

Заўсёды бывае так, што ў маткі-пярвосьцінкі вялікае шчасьце й нявыказная радасьць ад нараджэньня дзіцяці хутка пераходзяць у непакойнасьць і страх, а потым у гора ад няўменьня абыходзіцца з новароджаным. Маладая маці палахаецца, каб не зрабіць якую-небудзь шкоду кволенькаму, беспомачнаму і каханаму дзіцяці. Асабліва цяжка бываець маладой мацеры, калі роды адбудуцца без акушэркі і няма каму параіць, як абыходзіцца з новароджаным у пер-

шы момант, у першыя дні й першыя тыдні, гэта знача якраз у той час, калі новароджаны патрабуе пільнага дагляду і веды, як абмыць, накарміць, палажыць спаць і інш.

У вясковых баб трымаецца яшчэ да сяго часу вельмі шкодная забабона: як толькі народзіцца дзіцянё, дык хутчэй клапацяцца, каб прыняць яго ў кашулю ці нагавіцы бацькавы, бо ад гэтага, кажуць старыя людзі, „дзіця будзе больш паважачь свайго бацьку, а бацька будзе больш кахаць сваё дзіця“. Гэтага ня трэба рабіць таму, што бацькавы порткі ці кашуля занадта грубыя, шорсткія, а часам бываюць брудныя, закарэлыя і прыймаючы ў іх магчыма пашкодзіць кволенькую, уражлівую скурку дзіцяці. Апрача гэтага на скурцы дзіцяці бываюць ад родаў скрабінкі, дакрануўшыся да якіх бруднымі бацькавымі порткамі, заносяць на гэтыя скрабінкі бруд і яны пачынаюць балець і гнаіцца. Усе гэтыя дзікунскія забабоны трэба раз назаўсёды адкінуць і прымаць новароджанага ў спецыяльна прыгатаваную чыстую і мягкую бялізну (можна яе рабіць і з старызны, але чысьценька вымытай). Потым зараз-жа трэба абмыць у дзіцяці вочкі ад таго сьлюзу (броду), які застаўся на вочках ад мацеры. Для гэтага бяруць зусім чысьценькі і мяганькі шмато-

чак
пла
цяч
ўва
ад
гна
вау
сім
пас
дал
пал
ван
меп
пак
тан
дой
для
моі
ду
роў
ась
кар
вал
ўд
кег
ны

чак і, намачыўшы яго ў чыстай, крыху це-
плаватай, вадзе, асцярожна абціраюць дзі-
цячыя вочкі. Рабіць гэта трэба акуратна і
ўважліва, каб змыць увесь бруд з вачок, бо
ад гэтага бруду часам вочкі пачынаюць
гнаіцца, набракаць і доўгі час баляць. Бы-
ваюць, нават, выпадкі, што дзіцё потым зу-
сім сьлепне. *Калі у дзіцяці некалькі дзён
пасля родаў вочкі баляць, жноўца і чым
далей, тым усё горай, дык трэба абавязкова
палячыць дзіцё у доктара.*

Абмыўшы вочкі, прыступаюць да абмы-
ваньня ўсяго цела новароджанага. Трэба
мець на ўвазе, што пасля родаў цела яго
пакрыта сьлюзам, падобным да густой сьмя-
таны, і яго надта цяжка абмыць аднёю ва-
дой, без мыла. Звычайнае-ж мыла шкодна
для абмываньня кволай скуры дзіцяці, бо
моцна раз'ядаець яе.

Ачысьціць цела новароджанага ад бру-
ду можна двума спосабамі.

Першы: намазаць усё цела чыстым ка-
роўім маслам ці алеем (драўляным) і пасля
асцярожна выцерці чыстаю мягкаю пялён-
каю. Абцершы, вымыць дзіцянё ў цёплай
вадзе. Гэтым спосабам не заўсёды добра
ўдаецца вымыць дзіцё, бо масла таксама
кепска адмываецца аднёю вадой без мыла.

Другі спосаб: бяруць адзін ці два яеч-
ных сырых жаўтка і размазваюць яго па

ўсяму целу дзіцяці, асабліва пад пахамі, пахавінамі ды ў іншых зморшчках цела, а потым усё гэта лёгка змываецца цёплай вадой без мыла. Ва ўсіх пахах, пахавінах і пад шыйкаю трэба добра вымыць, бо там лягчэй усяго застаецца бруд, які пасья раз'ядае кволую скуру дзіцяці і на ёй робяцца апрэласьці, балячкі.

Вада для абмывання павінна быць цёплая. Ад гарачае вады дзеці слабнуць і часта паміраюць. Ад халоднае вады яшчэ хутчэй можа быць сьмерць. Перад тым як пачаць купаць дзіцё, трэба ўпэўніцца якая прыгатавана вада: *прабаваць цяплыню вады трэба* не далоньню, а *локцем*, які больш верна пазнае. Вада павінна быць прыемнаю для локця—ні занатта цёплай, ні халодная. Найлепшае начыньне для купанья дзіцяці — гэта драўляныя чыстыя начоўкі, але яны павінны быць зусім новыя ці калі ў іх раней мылі бялізну, дык наперад іх абавязкова трэба добра выскрабці нажом і добра вымыць гарачай вадой з мылам. У прыгатаваньня чыстыя начоўкі наліваюць цёплую ваду і на дно начовак (у ваду) пасьцілаюць чыстую мяккую пялёнку, каб уражлівае цельца дзіцяці не абшарпалася аб дно начовак. Трымаць дзіцё пры купаньні трэба так: далоньню левае рукі падтрымліваць задочак дзіцяці, а тулаў яго

і г
ру
і в
тр
па
бо
дзі
Ад
ля
коі
ну
ве
кім
ка
кі
но
вя
ла
яп
яв
ма
ш
да
вя
ч
но

і галоўка ляжаць на перадплеччы той-жа
рукі; правай рукой мыюць. Апускаць у ваду
і выймаць з вады трэба так: левай рукой
трымаць як вышэй паказана, а правай—
падтрымліваць галоўку дзіцяці.

Мыць новароджанага трэба нядоўга—ня
больш 5 хвілін.

Вельмі шкодна і нават небасьпечна мыць
дзіце ў палкай лазьні або ў хатняе печы.
Ад гарачыні дзіце слабне і на целе зьяў-
ляецца чырвоная сыпка, якая потым непа-
коіць дзіце і не дае яму спакойна спаць.

Пасьля абмыванья, дзіце трэба заві-
нуць у чысьценкую сухую пялёнку і па-
верх яе яшчэ абкруціць чым-небудзь мяг-
кім і цёплым, напрыклад сагрэтаю коўдрач-
каю ці ваўняною хусткаю. Твар трэба па-
кідаць непакрытым.

Цяпер трэба даглядзець за пупком
новароджанага: памачыць чысьценкі не-
вялічкі шматочак у чыстым масьле і па-
лажыць яго на пупок, зьверху палажыць
яшчэ адзін—два сухіх шматочка, а каб
яны не спадалі з пупка, то зьлёгка пры-
мацаваць іх да жыватка дзіцяці асобным
шматочкам—даўжынёю з аршыні і шырынёю з
далонь. Кожны дзень гэтыя шматочкі аба-
вязкова трэба зьмяняць, абмываць пупок
чыстай цёплай вадой ды зноў накладаць
новыя чыстыя шматочкі, як было сказана.

Рабіць так трэба покі кавалак пупавіны не засохне і адпадзе.

Першыя дні новароджанага.

Першы момант па нараджэньні цела дзіцяці мае ярка-чырвоны колер і пакрыта смятана-падобным сьлюзам (брудам). Пасьля абмываньня сьлюзу чырвоны колер застаецца і трымаецца яшчэ некалькі дзён. Потым скура крыху жаўцеець (не ва ўсіх дзіцей гэта бываець) і скура дзіцяці выглядае чырвона-жоўтай. Гэтая жаўтачка новароджаных ніякае небасьпекі ня мае. Праз 6—8 дзён жаўтачка праходзіць і на далейшы час скура мае ружаваты колер.

У выпадку цяжкіх і доўга трываючых родаў, на галоўцы новароджанага некалькі дзён пасля родаў магчыма бачыць вопух. На гэта ня трэба зьвяртаць асаблівае ўвагі: пухліна не пашкодзіць дзіцяці і ў працягу першага тыдня зьнікне сама сабой.

Зараз-жа пасля родаў новароджаны каліцца—з яго выходзіць так званы першародны кал, цёмна-зялёны (часам чарнаваты), цягучы або рэдкі. Гэткі кал можа быць у працягу першых чатырох дзён, а потым дзіце пачынае каліцца звычайна-жоўтым калам.

Таксама хутка пасля родаў дзіця мочыцца.

Спачатку дзіцё каліцца 4—5 разоў у пару, а потым толькі 1—2 разы. Мочыцца новароджаны да 12—24 разоў у пару. Звычайна бываець так, што зараз-жа пасья родаў і пасья таго, як новароджанага абмыюць і паложуць у пасьцель—ён моцна засыпае і абуджаецца толькі праз некалькі гадзін ад голаду ці смагі. Аб сваім прабуджэньні дзіцё дае знаць моцным плачам. У часе сну дзіцяці адыходзіць першы раз кал і мача.

Калі дзіцё абудзілася і крычыць, трэба яго паднясьці к матцы, каб яна дала грудзі. Першы раз карміць маці павінна не зараз пасья родаў, але крыху пачакаўшы—праз 2—3 гадзіны пасья родаў. Маці і дзіцяці трэба адпачыць і перш трэба іх абмыць і прыбраць. А за гэты час якраз у маці зьбяраецца крыху малака ў грудзях.

Як трэба карміць грудных дзяцей.

Яшчэ за месяц да часу родаў, цяжарная жанчына павінна паклапаціцца аб тым, каб падрыхтаваць свае грудзі для кармленьня дзіцяці. У апошнія тыдні цяжарнасьці, трэба штодзённа абмываць грудзі халоднай вадой з мылам, а потым, выціраючы іх да суха, крыху расьціраць іх ручніком, каб яны агрубелі. Апрача гэтага, 2 разы ў дзень

добра значваць самыя саскі сьпірытусам. У выпадку, калі саскі пакрыты сухімі лускамі, дык трэба іх намазваць тлушчам (сьвежым кароўім маслам) і праз дзень змываць гэты тлушч цёплаю вадою з мылам.

Калі саскі плоскія або ўцягнуты ў сярэдзіну — дык абавязкова трэба зьварнуцца да акушэркі ці доктара, бо маючы такія саскі нельга будзе карміць сваё дзіця. Яно ня зможа ўхапіць саскі сваімі маленькімі і слабенькімі вусначкамі.

Найляпейшая і найздаравейшая страва для дзіцяці—ад першага дня яго жыцьця да паўгоду—*гэта малако маткі*. Да яго часу людзі ня прыдумалі ніякае штучнае стравы і не знайшлі такое прыроднае стравы, якая-б магла замяніць дзіцяці матчынае малако. *Ляпей матчынага малака*—*для дзіцяці няма і нічога ня можа быць*.

Вучонымі і доктарамі ўсяго сьвету даўно ўжо даведзена, што *найздарвей бываюць тыя дзеці, якія кормяцца адным матчыным малаком да паўгоду (ці году)*. Такія дзеці меней за іншых дзяцей хварэюць, а калі захварэюць, дык хутка выздараўліваюць і рэдка якое з іх паміраець ад жыватовае хваробы. Дзеці, якія зусім ня кормяцца матчыным малаком—слабыя, змарнелыя, з вялікім жыватом, ножкі й ручкі ў іх

схудалыя. Такія дзеці часта хварэюць, выздараўліваюць паволі, а большасьць з іх паміраець на першым годзе жыцьця.

Першы раз дзіцё прыкладаюць да грудзі счакаўшы 3—4 гадзіны пасья родаў. Бывае часам і так, што ў маці ў грудзёх малака яшчэ няма, але бяды з гэтага ня трэба рабіць. Малако будзе — праўда можа і ня ў першы і ня ў другі дзень, — а тое, што дзіцё крыху пабудзе галодным і пакрычыць не павінна палохаць маладую маці. Каб супакоіць дзіця можна яму даваць гэтыя два-тры дні добра праваранай цеплаватай, падсалоджанай цукрам вадзіцы з гарбатнае лыжачкі, але ня многа. І апрача гэтага, некалькі разоў у дзень (4—5 разоў) прыкладаць дзіцё да грудзей, каб яно ссала грудзі і гэтым хутчэй выклікала аддзяленьне з іх малака.

У грудзёх парадзіхі першыя дні пасья родаў заместа малака ёсьць, так званае „малодзіва“ — гэта тое-ж самае малако, але яшчэ вельмі рэдкае. Дзіцё сьсе гэтае малодзіва і для яго ў першыя дні гэтага зусім даволі, хоць бы, нават, яно глынала ўсяго па некалькі кропель малодзіва.

У першыя дні жыцьця, пакуль дзіцё яшчэ не навучылася ссаць грудзі, трэба прылажыўшы вусначкі дзіцяці да саска, злёгка націскаць пальцамі на грудзь, каб

з яе выціснуць некалькі кропель малака.
Гэтыя кроплі, пападаючы ў раток дзіцяці
заахвочваюць яго захопліваць сасок, уло-
жаны ў раток.

Перад кожным кармленьем і пасля
кожнага кормленья абавязкова трэба аб-
мываць саскі чыстаю пераваранаю вадою і
абціраць іх чыстым ручніком.

Першыя дні пасля родаў (6 дзён) маці
не павінна ўставаць з ложка, а дзіцё кар-
міць лежачы. Для гэтага дзіцё кладуць по-
бач з маткай. На 6-ы дзень маці можа кар-
міць седзячы на ложку. Пры кармленьні з
правае грудзі — дзіцё класьці на правую
руку, а пры кармленьні з левае грудзі —
дзіцё ляжыць на левай руцэ. Трэба яшчэ
звяртаць увагу на тое, каб нос дзіцяці за-
ставаўся вольным для дыханьня, каб грудзь
не навалывалась на нос, праз якой у часе
кармленьня дзіцё дышае. Дзеля гэтага, трэ-
ба адгортваць грудзь траха ў бок адным ці
двома пальцамі, каб яна не закрывала
нос дзіцяці. Калі ж нос бывае запханы
сьлюзам, то трэба прачысьціць яго чысь-
ценькім маленькім кноцікам, змочаным у
чыстым масьле.

Выгадней для самае маці і дзіцяці для
дзіцяці, калі маці корміць седзячы, пала-
жыўшы дзіцё на калені і крыху нахіліўшы
над ім. Карміць-жа стоячы або ходзячы ня

66865
D

трэба, бо дзіцё пры гэтым ніколі добра не насьсецца. *Даваць грудзі трэба па чарзе: адно карменьне—правую грудзь, другое карменьне — левую.*

Цяпер разгледзім надта важнае пытаньне: колькі разоў трэба карміць дзіцё?

Нельга карміць дзіцё як прыдзецца. Нельга зараз-жа прыкладаць дзіцё да грудзі, як толькі яно заплача, бо ад гэткага карменьне бывае не карысьць дзіцяці, а толькі адна шкода.

Тут трэба помніць адно: як прызвычайна дзіцё, гэтак і будзе. Самае важнае пры карменьні дзіцяці—гэта парадак, акуратнасьць; тут трэба час размяркаваць па гадзінніку. Кожная маці павінна ведаць ось што: *ад першых дзён жыцьця да 6-га месяца дзіцё трэба карміць удзень цераз 3 гадзіны, а ўначы не карміць.* Каб прызвычайна дзіцё спаць уначы, трэба ад першых дзён даваць яму грудзі апошні раз перад ноччу а гадзіне 11—12-й, і не даваць болей аж да 6-й гадзін раніцы. Магчыма, што першыя ночы дзіцё будзе вымагаць, плакаць, але паддавацца на гэта нельга. Дзьветры ночы дзіцё пакапрысіцца, але затое пераканаецца, што есьці не даюць і далей будзе спакойна спаць цэлую ноч. І маці і дзіцё па начох будуць мець поўны адначынак.

Б 59899

Пачынаючы ад 6-га месяца трэба карміць цераз 3 або цераз 4 гадзіны удзень, а ўначы, таксама як і раней, не карміць.

Знача выходзіць, што да пайгоду трэба карміць дзіцё 6 разоў у пару (ад раніцы да раніцы), а пасля пайгоду карміць 5 разоў у пару (ад раніцы да раніцы).

Калі дзіцё удзень сьпіць даўжэй як 3 гадзіны і надыйдзе час кармленьня, то трэба яго абудзіць і пакарміць.

Нельга кожны крык дзіцяці лічыць як прозьбу есьці ды зараз-жа даваць яму грудзі. Калі дзіцё ў належны час накормлена, дык абавязкова трэба дачакаць часу чароднага кармленьня. А тое, што дзіцё плача раней часу кармленьня—паказвае, што яго нешта непакоіць.

Трэба агледзіць дзіцё ці ня мокрае яно, перамяніць пялёнку калі трэба, ці можа яго непакоюць грубыя зморшчкі на кашульцы ці пялёнцы, якія муляюць кволае цельца, ці кусаюць дзіцё плюсквы або блохі, ці можа баляць (калі ёсьць) апрэласьці ў павінах, раз'ядаямыя мачой, ці можа проста трэба павярнуць дзіцё на другі бачок. Агледзіўшы так і пераканаўшыся што ўсё добра, трэба супакойваць дзіцё пясчотаю і чакаць, не карміць да належага часу.

Калі ў маці надта цвёрдыя грудзі й дзіцё слаба сьсе, дык трэба крыху націскаць

гр
да
ме
ка
са
бе

це
10

са
ту
ж
ці
да
сі

мі
д:
ко
ні
ка
а.
сі
д
сі
п
в
зі
сі

грудзь пальцамі, каб малако лягчэй выходзіла. Калі-ж, наадварот, пры кармленьні малако моцна ідзе, а дзіце заліваецца і кашляе, дык трэба крыху прытрымліваць сасок пальцамі і не даваць малаку хутка бегчы.

Пры грудзі трымаць трэба, пакуль дзіце не наесца. Здаровае дзіце наядзецца ў 10—15 хвілін.

Амаль заўсягды бывае так, што насасушысь дзіце засыпае каля грудзі. Тагды трэба асьцярожна адняць ад грудзі і палажыць яго спаць. Вельмі небасьпечна класьці дзіце ў ложка маці і спаць разам з дзіцем, бо маці можа павярнуўшыся ў васьне залусіць дзіце, або скінуць яго з ложка.

Увесь час пакуль дзіце корміцца грудзьмі, трэба даглядаць за іх чыстатаю: кожны дзень раніцаю абмываць іх добра, а пасля кожнага кармленьня выціраць іх чыстым ручніком. Калі абодва саскі патрэскаюцца, то карміць толькі адною грудзёю пару дзён, але з хвораі грудзі спэджываць малако і сасок яе абмываць чыстаю вадой і накладываць чысьценькі шматочак змочаны ў сьвежым кароўім масьле; яшчэ ляпей — купіць у аптэцы борнага вазэліну і ім намазваць хворы сасок. Як толькі адзін сасок загоіцца і можна будзе ім карміць, дык тое самае трэ будзе рабіць з другім саском.

У выпадку, калі пачнецца „грудніца“ (грудзь набракае, чырванее, робіцца цвёрдай, гарачай і моцна баліць) трэба спыніць карміць гэтую грудзёю і *не адкладаючы звярнуцца да доктара*, бо хвароба гэтая, калі не лячыць яе, надта цяжкая і можа скончыцца тым, што захварэюць абедзве грудзі і прыдзецца кінуць кармленьне дзіцяці зусім, бо заместа малака, з грудзей будзе ісьці гной.

Трымайце ў чыстаце свае грудзі і тады яны ніколі нічым не захварэюць!

Маці, кормячая грудзямі свае дзіця, павінна ўнікаць надта цяжкой працы і розных непакойнасьцяў (гневу, плачу, роспачы), а калі гэта стачецца, дык перад кармленьнем трэба здайваць малака і толькі да чакаўшы новага малака даваць яго дзіцяці. Малака зморанай ці занепакоенай маці вельмі шкодна для дзіцяці.

Каб было больш малака ў грудзях, маці павінна есьці добрую і пажыўную страву і пабольш піць—вады, гарбаты і яшчэ лепш кароўяга малака. Унікаць трэба есьці многа кваснае капусеты, алею, цыбулі, кваснага малака, квасу, асабліва-ж калі дзіць жыдка і часта мараецца (зялёным). У дзіцяці можа зрабіцца небасьпечнае развальненьне, болі ў жыватку і трудна будзе выдзяцьць.

Самае шкоднае для дзіцяці — калі маці п'е гарэлку ці што іншае хмельнае. Малако ў дагэтую маці нядобрае і кормячыся гэтым малаком дзіцё будзе марнець, гібець і вырасьце слабым і хваравітым на ўсё жыццё.

Да янога часу трэба карміць дзіцё грудз'ядзю?

Карміць дзіцё грудным малаком трэба да паўгоду, але яшчэ ляпей калі маці можна карміць яго да году. *Да паўгоду нельга даваць дзіцяці ніякае другое стравы апроча матчынага малака.*

Адныўшы дзіцё ад грудзі раней паўгоду мы аддамо яго на цяжкія хваробы жыватом, ад якіх дзеці часта паміраюць.

Найвялікшыя труднасьці бываюць у вясковых матак у часе сенакосу і жніва, калі трэба цэлыя дні працаваць у полі. Калі сенажаць ці жніво надта далёка, дык ляпей браць туды з сабой дзіцё, толькі трэба яго палажыць у кош і абараніць ад ветру і палкага сонца. А калі маці працуе блізка ад хаты, дык ляпей ў патрэбны для кармленьня час пайсьці да хаты і пакарміць. Ня трэба рахаваць, што гэта адыйме шмат часу і маці мала папрацуе. Без груднога малака дзіцё можа захварэць і тады будзе цэлымі начамі капрысіцца, галасіць і маці замест адпачынку будзе няньчыцца з

хворым дзіцём. А не паспаўшы ноч, не адпачыўшы, праца пойдзе кепска. Мала таго, трэба ведаць, што якраз у гэтую пору года *у гарачыню грудныя дзеці надта часта хварэюць жыватком і часта ад гэтага паміраюць.* У гэтую пору асабліва дзецям патрэбна й пажыўна матчынае малако і трэба помніць аб тым, каб у належны час пакарміць іх.

Улетку нельга адымаць дзіцё ад грудзі хоць і падыйшла да гэтага пара. Лепш паступова пераходзіць да падкармліванья другой стравай, але ўвесь час патроху даваць ссаць грудзі. Гэта трэба рабіць на той выпадак, калі дзіцё захварэе жыватком і трэба будзе абавязкова перайсьці на кармленьне адным толькі грудным малаком. Болей як адзін год ня трэба карміць грудзёю—бо гэта ўжо не карысна дзіцяці і шкодна для маткі. Вясковыя жанчыны часам кормяць дзяцей больш як год, думаючы, што гэта абараняе ад новае цяжарнасьці. Дарэмна, бо кармленьне грудзёю ня можа захаваць ад новае цяжарнасьці.

Калі пачынаць і як трэба прыкармліваць.

Калі ў маці ў грудзёх ёсць даволі малака, то да 6-га месяца ляпей зусім нічым ня прыкармліваць. Аб тым, што дзіцё га-

ду
зв
ў
мс
за
р
ч
в
ш
2
ад
ш
р
ш
й
ш
л
ш
п
т
м
к
с
р

дуенца на грудным малаку добра можна пазнаць па дзіцяці: яно вясёлое і спакойное ў часе кармленьня і пасья яго; яно часта мочыцца, у свой час кожны дзень каліцца залаціста-жаўтаватым калам, мае пругкую, ружаватую скуру, яно таўсьцеець.

Пачынаючы ад 6-га месяца можна пачынаць прыкармліваньне. Ляпей усяго даваць кашку — з маннае крупы, ці з рыжу, ці з аўсянае, ці з грачанае крупы.

Кашку для дзіцяці трэба варыць так: 2 гарбатных лыжачкі крупы разварыць з адной шклянкаю вады ў гаршочку, дадаўшы для смаку крышачку солі. Калі зварыцца рэдкая каша, дадаць да яе палову шклянкі сырога сьвежага кароўяга малака й зноў зварыць, памешваючы кашу, каб не прыгарэла. Пасья дадаць адну гарбатную лыжачку цукру. Размяшаўшы й астудзіўшы, даваць есьці з гарбатнае лыжачкі.

Трэба ўважаць, каб кашка добра была пераварана, каб у ёй ня было камкоў, а таксама каб яна ня была занадта гарачаю.

Карміць кашай трэба адзін раз у дзень змяняючы адно кармленьне грудзьдзію. Даваць кашы на адзін раз ня болей адной шклянкі.

Калі ў дзіцяці ня будзе ніякае хваробы ад новай стравы, то можна будзе паступова пераходзіць да іншых страваў. Варыць кашку можна на адным кароўім мала-

ку без вады, даваць заместа кашкі белыя сухары, размочаныя ў пераваранай падсалоджанай вадзе, даваць кісель (з ягад, з яблык) звараны на картаплянай муцэ, падсалоджаны цукрам.

Кожную страву для дзіцяці нельга варыць на два дні, трэба кожны дзень варыць сьвежую.

Яшчэ праз 2 месяцы (на 8—9 месяцы) можна даваць дзіцяці *развараную й працёртую* праз сита картоплю ці моркву, дадаўшы трохі *сьвежага* кароўяга масла.

Але пачаўшы ад 6-га месяца прыкармливаць, маці павінна даваць дзіцяці й грудзь, бо яно ляпей тады травіць новую страву, а ў выпадку якой хваробы з дзіцём трэба пераходзіць на кармленьне адною грудзьдзю.

Знача, прыкармливаючы дзіцё, маці будзе даваць страву, напрыклад, у такім парадку:

- Першы раз раніцаю — грудзь.
- Другое кармленьне — 1 шклянку кашкі ці працёртую картоплю з маслам.
- Трэцяе кармленьне — грудзь.
- Чацьвертае кармленьне — 1 шклянку кашы ці белых сухароў на цёплым малаке.
- Пятае кармленьне — грудзь.

Даваць піць ваду трэба толькі перавараную й чыстую. Ваду гэтую трымаць ў асобнай чыстай шклянцы і кожны дзень трэба рабіць новую ваду. Моцнае гарбаты, кавы і квасу зусім нельга даваць піць дзіцяці. Таксама нельга даваць да 1 году зупы са сьвініны, хлеба, баранак, рознае зеляніны, бо дзіцё ад гэтых страваў моцна захварэе.

Ускармліваньне нароўім малаком.

(Штучнае ўскармліваньне грудных дзяцей).

Перад усім скажам аб адным самым найважнейшым варунку, без якога ўскармліваньне дзіцяці кароўім малаком ня прынясе добра, а толькі—бяду.

Самы найважнейшы варунак гэты—чыстата. Пры гэтым не абы якая чыстата, але чыстата самая срогая, самая ўважлівая, самая пільная.

Мы ўжо казалі, што пры ўскармліваньні матчыным малаком трэба добра сачыць за чыстатай, бо ад гэтае чыстаты залежыць здароўе дзіцяці. Калі-ж дзіцё гадуецца без матчынага малака, калі яно корміцца малаком ад каровы, то тут чыстата—гэта ўсё: ад яе залежыць самае жыцьцё дзіцяці. Будзе маці даглядаць за чыстатай — дзіцё

будзе здаровым і будзе добра расьці. Ня будзе даглядаць за чыстатай — дзіця будзе хварэць і памрэ.

Здараецца, што дзіцё народзіцца, а маці ня можа карміць яго сваім малаком, бо малака ці зусім няма ці яго надта мала ад пачатку, а пасья і зусім прападае. А то бывае, што малако прападае ў мацеры на другім, трэцім і г. д. месяцы пасья родаў. Іншы раз прыходзіцца спыняць кармленьне з тае прычыны, што маці захварэла на якую-небудзь цяжкую хваробу, як напрыклад, тыфус, сухоты, а то здараецца, на абедзьвюх грудзях зробіцца так званая грудніца (грудзі набракаюць, чырванеюць, баляць, з іх ідзе гной) і карміць дзіцё нельга.

Ва ўсіх такіх выпадках трэба замяніць матчынае малако на іншую страву.

Чым-жа ляпей усяго карміць грудное дзіцё, што даваць яму заместа матчынага малака?

Малако маткі можна замяніць малаком каровы або козы, але трэба ведаць што кароўе ці козье малако — гэта ня тое самае, што матчынае. Кароўе (козье) малако мае іншы склад, іншы смак, ня так пажыўна для дзіцяці і трудней травіцца кволымі яго кішкамі. Значыцца, каб ускармліваць дзіцё кароўім малаком, трэба добра ўмець гэта рабіць.

Ня
дзе
ма-
бо
ад
то
на
аў.
не
ю-
ад,
зь-
ца
, з
ць
ое
га
га-
го
за-
ко
на
го
це
та
ел

А рабіць трэба так.
Нельга дзіцяці даваць сырое кароўе ма-
лако, а трэба яго перад тым зварыць.

Нельга дзіцяці да паўгоду даваць цэлае
кароўе малако, але трэба да яго даліваць
ваду.

Каб кароўе малако было салатзей, да
яго трэба дадаваць трохі цукру.

Для кармленьня на першым месяцы
жыцьця страва робіцца так: узяць адну
шклянку малака, уліць яго ў чысты малень-
кі гаршочак, даліць адну шклянку чыстай
вады і дадаць у гэтую мешаніну адну гар-
батную лыжачку цукру. Усё гэта трэба
зварыць, але варыць нядоўга — толькі каб
малако два разы паднялося „шапкай“. Зва-
ранае малако ў гэтым-жа гаршочку, пакрыў-
шы яго чым-небудзь чыстым, паставіць у
прахалодным мейсцы.

Кожны раз як трэба пакарміць дзіцё з
гэтага гаршчка адліваць колькі трэба ў
чыста вымытую варам бутэлечку, нацяга-
юць на яе горла чыста вымытую варам гу-
мовую сыску (прадаюцца ў кожнай аптэцы
ці аптэкарскай краме), награвалюць бутэлеч-
ку з малаком у гарачай вадзе, каб даваць
дзіцяці цёплае малако.

У першы дзень пасля родаў ня трэба
дзіцяці даваць есьці нічога, апрача астуд-
жанай пераваранай вады з лыжачкі.

На другі дзень трэба зварыць кароўе малака як сказана вышэй і даваць яго дзіцяці так: 3—5 разоў у дзень па 1—2 зупавых лыжкі на раз, пры чым даваць з бутэлечкі з гумовай сыскай.

На 3 дзень даваць 6 разоў ад раніцы да раніцы па 2 зупавых лыжкі на раз.

На 4—7 дзень карміць цераз 3 гадзіны па 3 зупавых лыжкі на раз. Уначы ад 11 вечара да 6 раніцы не карміць.

Далей аж да канца *першага месяца* даваць есці 6 разоў у пару па 1 шклянцы на раз.

На другім месяцы трэба карміць так: да кароўяга малака заместа вады дадаваць аўсянага ці ячменнага ці рыжавага цэду. Варыцца цэд так: гарбатную лыжачку аўсянай ці ячменнай крупы варыць ў гаршчку з 2-ма шклянкамі вады, пры чым варыць трэба доўга, пакуль ня вышарыцца палова вады: пасля працадзіць праз сіта ці чыстае палатно. Жыжку, якая выцадзіцца, трэба даліваць да сырога кароўяго малака (палову малака і палову аўсянай поліўкі), дадаць туды па 1 гарбатнай лыжацы цукру на 1 шклянку мешаніны (калі мешаніны 2 шклянкі—2 лыжачкі цукру, калі 3 шклянкі—3 лыжачкі і г. д.). Усё гэта трэба яшчэ раз зварыць у гаршчку і пакрыўшы паставіць у халоднае мейсца.

Карміць зробленай мешанінай з малака

аўсянага цэду трэба 6 разоў ад раніцы да раніцы па 6—8 зупавых лыжкі на раз, таксама з бутэлечкі.

На трэцім і чацьвертым месяцы— малака можна браць трохі болей чымся аўсянага цэду. Самы цэд можна варыць ня з крупы, а з мукі—пшанічнай ці аўсянай. Робіцца ён так: гарбатную лыжачку мукі расчыніць у шклянцы халоднай вады і варыць ня доўга (хвілін 15), а пасля прападзіць праз сітачка. Атрыманую жыжку зьмяшаць з кароўім малаком, пры чым малака ўзяць у два разы болей чымся жыжкі, так прыкладам, на 2 шклянкі малака 1 шклянку цэду. Дадаць сюды цукру (1 гарб. лыжачку на 1 шклянку мешаніны) і яшчэ раз зварыць.

Карміць гэтай мешанінай у 5 разоў у пару па 1 шклянцы на раз.

На 5 і 6 месяцах—карміць дзіце цэлым звараным малаком 5 разоў у пару (ад раніцы да раніцы) па 1 шклянцы на раз. На кожную шклянку малака дадаваць 1 гарбатную лыжачку цукру.

Як скончыцца дзіцяці 6 месяцаў, то можна ўжо даваць яму кашку (аўсяную, манную, рыжавую) звараную на малаке, можна даваць кісель, вараную і перацертую цераз сіта моркаў, картоплю, белыя сухары, размоцаныя ў салодкай пераваранай вадзе.

Гэтыя стравы трэба чарадаваць з ма-
лаком, каб усё-ж такі малако было галоў-
най пажывай дзіцяці.

Калі дзіце з трудом каліцца і надта густа
то трэба даваць звараныя ягадныя сокі ці
сок з морквы па адной ці па тры гарбатных
лыжачкі перад ці пасля кармленьня.

Кароўе малако, якім корміцца дзіце па-
вінна быць добрае і сьвежае. Трэба доб-
ра даглядаць за кароваю і за яе кор-
мам: трымаць яе ў чыстаце і асабліва вымя
яе кожны раз перад даеннем абавязкова
абмываць чыстаю вадою. Карміць карову
ляпей ўсяго травою улетку і сенам узім-
ку, можна даваць і пойла з вотрубяў ці
мукі, але нельга карміць карову рознымі
памыямі (пракіслымі) і піўнаю брагою, бо ад
такога корму кароўе малако вельмі будзе
шкодным для дзіцяці, яно захварэе жыва-
там і памрэ. Таксама шкодна для дзіцяці
малако ад нядаўна ацяліўшайся каровы і
таму на гэты час ляпей браць малако ад
каровы якога-небудзь суседа.

Малако для кармленьня павінна быць
сьвежае і ні ў якім разе ня ськісшае хоць
бы крыху. Сьвежа надоенае малако трэба
зварыць і трымаць у халодным мейсцы. У
дзень трэба даваць малако выдаенае рані-
цаю, а вечарам — малако ад вячэрняга да-
еньня. Трымаць малако для дзіцяці трэба

ў
ста
роў
рат
маг
раз
гэт
каб
лав
хут
інш
дзі
бы
рад
мы
вы
гла
ко
вал
рае
міп
бо
тае
маг
жы
да
роў
аді

ў асобным начыньні — ляпей усяго ў чыстай бутэльцы, якую кожны раз як яна апарожніцца трэба абавязкова добранька і акуратненька вымыць варам. Бутэльку трымаць зачыненаю коркам, які таксама кожны раз трэба добра абмываць варам. Улетку гэтую бутэльку ставіць у халодную ваду, каб малако даўжэй ня ськісала. Нельга малако пакідаць у шклянцы ці ў місцы, бо яно хутка пракісьне, туды нападаюць мухі або іншыя які бруд і такое малако будзе шкодна дзіцяці.

Наогул, начыньне для малака павінна быць заўсёды самым чыстым: падойнік перад тым як даць карову трэба добра прамыць варам, рукі таксама вымыць добра; вымя ў каровы вымыць перад даеннем; гладышы ў якія потым пераліваецца малако трэба добра мыць варам і добра высушваць іх у гарачай печцы; шклянкі, у якіх разводзіцца малако і бутэлькі з якою карміцца дзіця — усё гэта трэба акуратна мыць, бо ад гэтага залежыць здароўе дзіцяці. У тае маці, якае брудна трымае начыньне для малака дзіцё заўсёды хварэе і мучаецца жыватком, кепска расьце і рэдка дажывае да паўгоду.

Ня трэба забываць, што карміць кароўім малаком трэба вельмі акуратна, у адпаведныя гадзіны, усе правілы выконваць

сумленна, іначай дзіцё будзе хварэць. Як толькі што здарыцца з дзіцём (ваніты, развальненьне, гарачка) хутчэй трэба несці да доктара, бо без матчынага малака дзіцячыя хваробы больш небасьпечныя.

Як абыходзіцца з дзіцячай бутэлечкай і гумовай сыскай.

Ляпей і лягчэй усяго карміць дзіцё з невялікай бутэлечкі змяшчаючай 1 — 2 шклянкі малака. На горлышка бутэлкі адзяваць спецыяльную гумовую сыску. Купляючы ў аптэцы гумовую сыску, трэба купіць яшчэ спецыяльную дзіцячую бутэлечку. Такая бутэлечка выгодна тым, што яе лёгка кожны раз мыць, што яна мацней за звычайныя бутэлькі і даўжэй служыць; у яе лягчэй наліваць малако і на ёй добра і шчыльна трымаецца гумовая сыска; бутэлечка ня покаецца, калі ў ёй падаграваць малако ў гарачай вадзе. Тут ізноў трэба сказаць, што ад чыстаты ўтрыманьня гэтае бутэлечкі і сыскі залежыць здароўе і жыцьцё дзіцяці.

Новую гумовую сыску, перш чым карміць з яе, трэба добра вымыць варам, а пасля кожнага кармленьня сыску абавязкова трэба зьняць з бутэлечкі і добра вымыць варам. Асабліва добра вымываць трэба ў зярэдзіне сыскі, каб тамака не заста-

лос
сы
гэт
прі
мал
з і
пал
у
ад
хв
дзі
хв
сы
тр
мл
вы
кр
як
пе
ці
ка
як
ра
ма
зв

лося малака і там не закісла Парожнюю сыску ня трэба даваць ссаць дзіцяці, бо у гэтым няма ніякае патрэбы, а дзіцё толькі прывычаіцца к благому: без патрэбы трымаць сыску ў роце. Сыска часта выпадае з роту і пэчкаецца, а маці ці іншы хто не памыўшы гэтую сыску ізноў пхаюць дзіцяці у рот разам з тым брудам які на ёй ёсьць; ад ссаньня бруднае сыскі дзіцё пачынае хварэць, але тагды ўжо ніяк не адзвычайш дзіцё ад сыскі і што далей, то дзіцё больш хварэе, непакоіцца і крычыць, патрабуючы сыску.

Бутэлечку з якой даецца малако, трэба трымаць у чыстаце і пасья кожнага кармленьня абавязкова мыць яе варам і добра высушваць, каб у ёй не заставалася ні кроплі малака і не закісала ў ёй.

Небасьпечная сысна.

Часта можна ўбачыць па нашых вёсках, як праз кароткі час пасья родаў або на першым месяцы пасья іх, грудному дзіцяці пхаюць у рот сыску сваей работы. Сыска гэтая робіцца звычайна са шматочка, ў які напхана каша ці чорны хлеб з цукрам, або робяць сыску з сыскі кароўяго вымяні.

Рабіць і даваць дзіцяці такую сыску звычайна навучаюць маладую маці старыя

кабеты, якія па несвядомасьці і цемнапе сваёй ня ведаюць што робяць і ня ведаюць што парады іх — гэта верная сьмерць малому дзіцяці. Калі хто скажа старым кабетам, што такая сыска страшэнна небасьпечна для дзіцяці, што грудное дзіцё можа ператравіць толькі грудное малако маткі, што такая сыска брудная, кісьне і выклікае цяжкую хваробу ў дзіцяці і вядзе яго к сьмерці, дык старухі сьмяюцца і адказваюць: „Чаго-ж можа быць шкоднага ў гэткай сысцы? Дзіцё-ж ня есьць цалком таго, што завінута ў шматочак, але толькі сьсе, а калі-б і з'ела дык бяды ніякай няма: хлеб ці каша ня пашкодзяць! Нашы бабкі так гадавалі нас і от, дзякуй богу, выгадавалі ня горш за другіх. Мы самі ня мала выгадавалі ўласных дзяцей і таксама давалі гэтакія сыскі“. Маладая маці верыць гэтым старым кабетам і робіць па іх парадзе.

Але няхай яна перш чым спаўняць парады вясковых старух, спытаецца ў іх: колькі дзяцей родзіцца ў вясковых баб і колькі з радзіўшыхся дажывае да году, асабліва у тых матак якія даюць ссаць грудным дзецям сыскі са шматочкаў напханых хлебам? Паспытаўшы добра, даведаецца, што *вясковыя кабеты родзяць шмат дзяцей, але большая палова з іх памірае да году ад розных хваробаў.* Доктары дазналіся

ўжо
вяск
хваі
ўмеі
асіс
сыск
біцц
водз
лі ў
з хл
разв
слаб

ўсе
ляці
пад
стра
цял
вінн
даці
пасл

нох
глуз
міль

вых
ахай

Ўжо даўно, што хваробы ад якіх паміраюць
вясковыя грудныя дзеці — гэта пераважна
хваробы жывата, а выклікаюцца яны ня-
уменьнем вясковых жанок карміць дзяцей і
асябліва тым, што даюць грудным дзецям
сыскі з хлеба. Ад гэтае сыскі ў дзяцей ро-
біцца ў роце „малочніца“ — гэта знача за-
водзіцца белая плесень і тады дзіце ад бо-
лі ў роце ня можа ссаць грудзі. Ад сыскі
з хлебам дзіце хварэе на жывот — робіцца
развальненне, рэжучыя болі, ваніты, дзіце
слабне, худзее і, урэшце, памірае.

Даваць такую сыску грудному дзіцяці
ўсё роўна, што даваць новароджанаму ця-
ляці кіслыя памыі ці брагу. Кожная гас-
падыня ведае, што калі даваць цяляці тую
страву, якой корміцца дарослае быдла, дык
цяля захварэе і здохне. Кожная маці па-
вінна ўспомніць аб гэтым, калі ёй раець
даць дзіцяці сыску з хлеба або проста даць
пасмактаць скарыначку хлеба!

Трэба раз назаўсёды кінуць гэты бяз-
глузды звычай, ад якога штогодна гінуць
мільёны дзяцей!

Як мыць дзяцей?

Найважнейшы і першы варунак добрай
выховы грудных дзяцей — гэта чыстата і
ахайнасьць ва ўсім, што тычыцца дзіцяці.

Чыстата пры кармленьні—чыстата грудзей, чыстата рук маткі, чыстата начыньня для кароўяга малака, чыстата бутэлечкі і гумовай сыскі—абараняе і захоўвае дзіце ад хвароб жыватком. *Чыстата цела дзіцяці захоўвае дзіце ад розных скурных хворобаў: высыпак, каростаў, верадаў, скулаў, апрэласьцяў і інш.*

Нясупынна трэба цікаваць за чыстатою цела дзіцяці, бо яно вельмі часта брудзіцца.

Мыць дзіце пачынаючы ад першага дня да году, трэба 2 разы кожны дзень. Вада для мыцьця павінна быць цёплаватая, прыемная для локця, якім прабаваць ваду. Мыць кожны раз толькі 5 хвілін, не даўжэй. Апрача гэтых штодзённых абмываньняў, трэба яшчэ кожны раз, калі дзіце запэчкаецца абмываць толькі задок, у пахвінах і ножкі. Калі-ж у пахах, пад шыйкаю і каля задняга праходу скура робіцца чырвонаю і прэець, то трэба, яшчэ акуратней абмываць гэтыя мейсцы. Пасьля абмываньня выпіраць дасуха і потым прысыпаць сухой картаплянай мукой ці яшчэ ляпэй парашком, які завецца „талък“ (яго можна купіць у аптэцы). Калі ад гэтага апрэласьці не загояцца, дык трэба паказаць дзіце доктару, бо іначай лёгка могуць зрабіцца балючыя раны.

Першыя два дні мыць дзіце без мыла,

бо
ван
дня
мы
дзе

тав
мас
пот
док

гэт
яко
рэч

ху
сух

та
чы
зл
тка
нів
дзі
гэт

з я

бо яшчэ скура занадта кволая і будзе чырванець і лупіцца. Пачынаючы з 3—4-га дня трэба мыць з мылам. Ад году трэба мыць дзіце'це' праз дзень або 2 разы на тыдзень.

Калі на галоўцы дзіцяці зробіцца жоўтаватая луска, дык трэба намазаць галоўку маслам ці яшчэ ляпей яечным жаўткам і потым праз дзень змыць усё цёплаю вадой. Так рабіць пакуль луска ня зьгіне.

Самае лепшае начыньне для мыцьця — гэта чыстыя драўляныя начоўкі. Да вады, якой моцць дзіце'це', нельга дадаваць ніякіх рэчаў — ні соды, ні гарэлкі, ні воцту.

Пасьля купаньня завіваць дзіце'це' ў сухую падагрэтую посьцілку і выціраць да суха, толькі нельга надта моцна церці скуру.

Ложка і адзена груднога дзіцяці.

Самае лепшае ложка для дзіцяці — гэта лазовы кош. У кош палажыць зьмятую чыстую аўсяную салому, ці сена, а зьверху зложаную ў некалькі разоў якую-небудзь тканіну, якую можна добра мыць. Як тканіну так і салому трэба часта зьмяняць, бо дзіце'це' вельмі часта мочыцца і каліцца, а ад гэтага сеньнік пачынае прэць і сьмярдзец.

Добра замест тканіны зрабіць сеньнічак з аўсянае саломы ці з сена. Самы сеньні-

чак пры змене саломы трэба мыць і высушваць.

Паверх сеньнічка кладуць мягкія пялёнкі, у якія завіваюць дзіцё. Пялёнкі трэба мяняць кожны раз як толькі дзіцё абмачылася ці пакалілася.

Падушачку для дзіцяці трэба рабіць невялічкую, набітую таксама сенам ці чыстаю шарсыцінаю. Пуховыя сеньнікі і падушкі ня трэба ўжываць для дзяцей, бо яны шкодны — ад іх дзіцяці занадта гарача, яно пацее, слабне і кепска сьпіць.

Коудра для дзіцяці павінна быць нагэтулькі цёплай як таго патрабуе час — узімку цяплейшая, а ўлетку больш лёгкая.

Кош, у якім зроблена ложка дзіцяці, трэба прыладзіць на падстаўку з ножкамі і добра прымацаваць да гэтае падстаўкі. Падвешваць кош да столі, як гэта робяць усюды, ня трэба і ось чаму.

Падвешаны кош калыхаецца сам па сабе і дзіцё хутка прызвычайваецца, каб яго ўвесь час калыхалі. Асабліва старанна калышуць дзіцё, калі ўкладваюць спаці ці калі дзіцё крыху хворае і қапрысіцца. Тут магчыма ўбачыць як усе жывучыя ў хаце на пераменку калышуць: і маці, і бацька, і старая бабуля і нават малыя дзеці, якія часам ад злосьці што іх прымушаюць калыхаць у той час калі так хочацца палётаць па

вуліцы, пачынаюць так кідаць калыску, што дзіцянё аж падскоквае ў калысцы, стукаецца галавой аб берагі кошыка і ад гэтага яшчэ больш крычыць. Магчыма ўбачыць у некаторых хатах як дзіцё ўжо выраслае да году і нават больш ня можа заснуць пакуль яго не закалышуць. Вясковая жанчына не паверыць, што магчыма выгадаваць дзіцё без усякіх калысак, што дзіцё ня прызвычайнае да калыханья добра засыпае і так.

Усё залежыць ад таго — пачалі з першых дзён калыхаць дзіця ці не. Калі пачалі, дык яно патрабуе чым далей, тым болей і за 2—3 тыдні ўжо прызвычайна так, што адзвычайна страшэнна цяжка. Але карысці ад калыханья ніякае няма. Затое ёсць шкода—дзіцё засыпае заўсёды адурманенае, а ня так як патрабуе сама прырода. Маці, якая прызвычайна свае дзіцё да калыханья ніколі ўжо ня будзе мець вольнае часінкі—трэба ўсё калыхаць: спаць укладаці—калыхаць, капрысіцца дзіцё—калыхаць, а як захварэе—дык тут проста рады няма — хоць не адыходзь ад калыскі! *Цэлыя ночы приходзіцца калыхаць часам не таму, што дзіцё хворое, але проста яно прызвычайна спаць толькі тады, калі яго калышуць.* Як дарослы чалавек прызвычайна да табакі ці гарэлкі—куруць і п'ець не таму, што без табакі і гарэлкі ён жыць

ня можа, а толькі таму што мае гэтыя дрэнныя і шкодныя для здароўя звычкі, таж і дзіцё прызвычайнае да калыханьня ня можа заснуць без яго толькі таму, што прывучана да гэтага. Трэба кінуць гэты звычай — калыхаць дзяцей і тагды маткі ня будуць мець гэтулькі клопату, а будуць спакойна адпачываць уначы.

Адзежа дзіцяці — павінна быць так пашыта, каб у ёй дзіцяці было выгодна і цёпла. На цела дзіцяці надзяваць мягкую кашульку, даўжыня якой даходзіць толькі да паловы жывата, бо інакш кашулька будзе часта мокрая і запэцканая. Задок і ножкі завіваць у пялёнку. Пялёнка павінна быць мягкая — яе ляпей зрабіць са старой ношанай, але чыстай бялізны. Паверх пялёнкі завінуць дзіцё ў коўдрачку. У хаце на галоўку дзіцяці нічога ня трэба накладаць, а выносячы на вуліцу накладаць спецыяльна пашыты чапец.

Ня трэба вельмі туга сьвіваць дзіцё рознымі сьвівальнікамі, бо гэтае сьвіваньне затрымлівае рост дзіцяці, сьціскае жывот і грудку і перашкаджае дзіцяці вольна дыхаць і травіць.

Як выглядае здаровае дзіця.

У здаровага дзіцяці скура чыстая, пругкая нібы гума, мае ружаваты колер. Пад

шыйкаю, пад пахамі, у пахавінах пры добрым даглядзе не павінна быць ніякіх апрэласьцяў і балячак. Таксама на галоўцы скура павінна быць чыстая без усякіх жаўтаватых лусчак, якія заводзяцца толькі ад бруду.

Здаровае дзіця, асабліва ў першыя месяцы, большую частку дня і ночы сьпіць і абуджаецца толькі, каб паесці або калі яму мокра ці нявыгодна ляжаць.

Здаровае дзіця, калі яно ў свой час накармлена і акуратна дагледжана, не павінна плакаць.

Абудзіўшыся, дзіцё любіць рухаць рукамі, нагамі і галавой. Гэтыя рухі вельмі карысны для здароўя дзіцяці і таму нельга дзіцё сьвіваць, сьціскаць яго рукі і ножкі сьвівальнікамі, бо гэта робіць дзіця слабым.

Да 4-га месяца нельга дзіця насіць на руках, бо хрыбет у яго слабы і будзе крывіцца.

Пачынаючы *ад другога месяца* дзіця пробуе падымаць галаву. Калі дзіцё пачынае тужыцца падымаць галаву, можна яго класьці пару разоў у дзень на живот (дагары сьпіной) на некалькі хвілінаў*). Але на руках насіць нельга.

Пасьля 6-ці месяцаў дзіцё ўжо мае сілу сядзець. На 10 ці 11-м месяцы здаровое

*) Глядзі малюнак на вокладцы.

дзіця пачынае ўставаць на ногі і можа хадзіць за нешта трымаючыся. Паступова навучаецца хадзіць самостойна.

Зубы ў дзіцяці пачынаюць вырастаць пасля 6-ці месяцаў. Першыя зубкі вырастаюць на ніжняй сківіцы пасярэдзіне.

Звычайна к першаму году вырастае ўсяго 6—8 зубоў.

Ад вырастанья зубоў ня бывае ніякіх хваробаў.

Калі дзіцё захварэе нельга думаць, што гэта „ад зубочкаў“ і само прайдзе, але трэба не адкладаючы несьці да доктара.

а ха-
на-

стаць
выра-

астае

ііаііі

, што
е трэ-

ііаііі

ііаііі

ііаііі

ііаііі

ііаііі

ііаііі

ііаііі

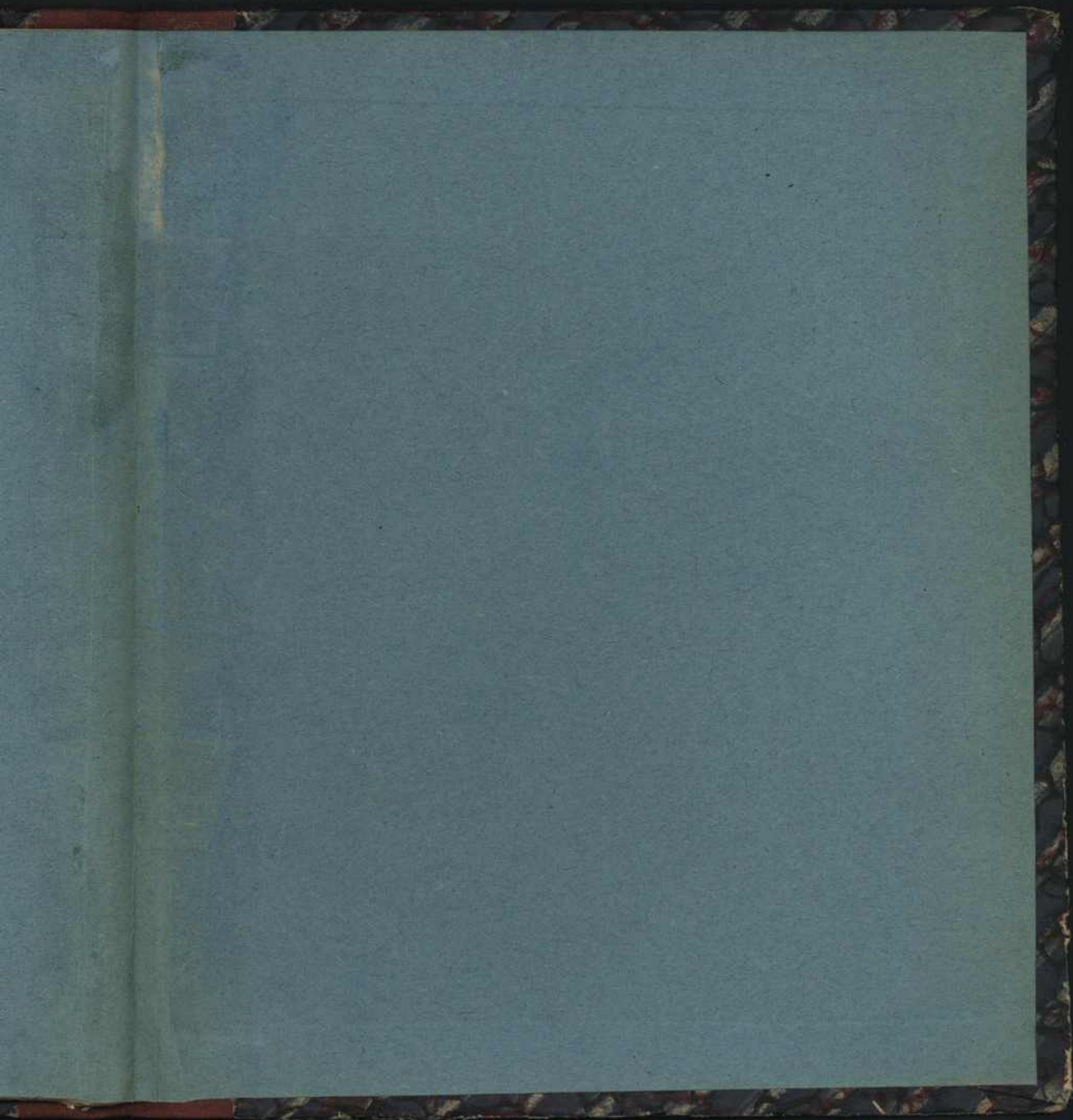
ііаііі

10

1964 г.

Бел. адрес
1994 г.

B0000003 1 1664 1

